

Міністерство оборони України

**Військовий стандарт 01.004.002
(Видання 2)**

Воєнна безпека

**Стратегічне планування.
Терміни та визначення**

ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАДАННЯ ЧИННОСТІ

Прийнято та надано чинності: наказ начальника Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації від _____ № _____

Реєстраційний номер ОВС/ _____

Чинний від _____

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Перше видання цього стандарту здійснено у 2007 році.

У другому виданні цього проекту, здійсненому на основі перегляду, враховані зміни в нормативно-законодавчих актах України та нормативній базі з військової стандартизації станом на грудень 2019 року.

Військовий стандарт розроблений на заміну ВСТ 01.004.002 – 2007 (01) та ВСТ 01.004.001 – 2004 (01).

ОБЛІК ЗМІН ТА ПОПРАВОК

Порядковий номер зміни, поправки	Дата і номер наказу про прийняття змін, поправки	В якому місці документа розміщено зміну, поправку

ПЕРЕДМОВА

I. Перший варіант ВСТ 01.004.002 було розроблено Національним науково-дослідним центром оборонних технологій і воєнної безпеки України у 2007 році.

Зміни в воєнно-політичній обстановці, створення нової системи національної та воєнної безпеки України, удосконалення системи державного управління та стратегічного планування, як однієї з його функцій, викликали потребу внесення змін у зазначений стандарт.

Переопрацювання військового стандарту здійснено фахівцями Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського: **М. М. Алексєєв**; **І. О. Загорка**; **В. П. Зубков**; **М. М. Лобко**, кандидат військових наук, доцент; **Ю. М. Мудрак** (відповідальний виконавець); **А. К. Павліковський**, кандидат військових наук, доцент; **Ф. В. Саганюк**, кандидат юридичних наук, доцент; **О. В. Сафронов**, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України; **В. М. Семененко**, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник (керівник розробки); **О. О. Сурков**, кандидат військових наук; **О. В. Устименко**, кандидат наук державного управління, старший науковий співробітник; **В. С. Фролов**, кандидат військових наук, старший науковий співробітник; **П. В. Щипанський**, кандидат військових наук, професор.

II. Цей військовий стандарт погоджений з Департаментом воєнної політики та стратегічного планування Міністерства оборони України (далі – Міноборони), Головним управлінням оборонного планування Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ГШ ЗС України), Головним оперативним управлінням ГШ ЗС України, Управлінням стандартизації, кодифікації та каталогізації.

III. Цей військовий стандарт призначений для застосування у Міноборони, ЗС України та інших складових сил оборони з урахуванням вимог сучасних законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також принципів і стандартів, що прийняті в арміях держав-членів НАТО. Він може бути застосований на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, що здійснюють на договірних засадах розроблення, виробництво і постачання продукції для Збройних Сил України, виконують інші роботи та надають послуги. Міноборони не несе відповідальності за наслідки застосування цього військового стандарту не за призначенням.

IV. Усі питання, що стосуються цього військового стандарту, направляти до Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського.

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Сфера застосування	5
2. Нормативні посилання	5
3. Терміни та визначення	5
4. Умовні позначки та скорочення	6
5. Вимоги до об'єкта стандартизації	6
6. Загальні поняття, що застосовуються під час стратегічного та оборонного планування	6
6.1. Оборонний огляд та огляд спроможностей	6
6.2. Оцінка безпекового середовища	11
6.3. Планування сил	19
6.4. Планування ресурсів	23
6.5. Оцінка ризиків	25
6.6. Формування перспективної моделі та структури сил	26
6.7. Підготовка стратегічних та інших концептуальних документів	28
Додаток 1 Абетковий покажчик	32
Додаток 2 Бібліографія	36

ВСТУП

Цей військовий стандарт надасть можливість запровадити у Міноборони, ЗС України та інших складових сил оборони єдиний підхід та розуміння термінів і визначень, що використовуються в процесі стратегічного (оборонного) планування в сфері воєнної безпеки з урахуванням стандартів, що прийняті в арміях держав-членів НАТО.

1. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

1.1. Цей військовий стандарт застосовують у Міноборони, ЗС України та інших складових сил оборони, які беруть участь у забезпеченні воєнної безпеки держави під час здійснення відповідних процедур оборонного планування, а також підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, що беруть участь у забезпеченні цього процесу.

1.2. Удосконалення військового стандарту обумовлено необхідністю приведення наявних термінів та визначень, що використовуються у процесі формування та реалізації воєнної політики держави під час здійснення відповідних процедур оборонного планування відповідно до вимог сучасних законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також наближення їх до принципів і стандартів держав-членів НАТО.

2. НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

Цей військовий стандарт не містить посилань на інші документи.

3. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

У військовому стандарті всі терміни, визначення та поняття наведено у тексті.

Для кожного поняття встановлено один, а в окремих випадках – два стандартизовані терміни. Однак, використовуючи стандартизовані терміни в межах одного документа, рекомендовано вживати лише один з поданих синонімів.

4. УМОВНІ ПОЗНАКИ ТА СКОРОЧЕННЯ

Позначки та скорочення	Повні словосполучення та поняття, що скорочуються
ВР України	Верховна Рада України
ГШ ЗС України	Генеральний штаб Збройних Сил України
ІССО	Інші складові сил оборони
ЗС	Збройні Сили
ЗС України	Збройні Сили України
КМУ	Кабінет Міністрів України
Міноборони	Міністерство оборони України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ОПК	Оборонно-промисловий комплекс
СБіО України	Сектор безпеки і оборони України
СБ	Сили безпеки
СО	Сили оборони
ТВД	Театр воєнних дій

5. ВИМОГИ ДО ОБ'ЄКТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ

5.1. Об'єктом військового стандарту є уніфікація і систематизація наявних і тих, що розробляються положень, термінів, визначень стратегічного (оборонного) планування з урахуванням вимог сучасних законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також наближення до принципів і стандартів, що прийняті в арміях держав-членів НАТО.

6. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПІД ЧАС СТРАТЕГІЧНОГО ТА ОБОРОННОГО ПЛАНУВАННЯ

6.1. Оборонний огляд та огляд спроможностей

6.1.1. адміністративне керівництво Збройними Силами України

Діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності ЗС України, їх функціонування та розвитку в межах виконання основних завдань державної політики у сфері оборони [1]

6.1.2. базові компоненти (складові) спроможностей

Визначальні для їх створення, розвитку та оцінювання спроможностей [15]

6.1.3. боєздатність

Стан військової організаційної структури, який дозволяє їй виконувати завдання за призначенням. Боєздатність визначається показниками укомплектованості особовим складом, його підготовленості, забезпеченості справними штатними зразками озброєння і військової техніки, ракетами та боеприпасами, придатними до використання матеріально-технічними засобами [17]

6.1.4. бойова готовність

Стан військової організаційної структури, який забезпечує виконання нею завдань за призначенням в конкретних умовах обстановки на визначений період часу. Її складовими є боєздатність та час, який необхідний військовій організаційній структурі для приведення у вищу ступінь бойової готовності (доукомплектування особовим складом, справними штатними зразками озброєння і військової техніки, ракетами і боеприпасами, придатними до використання матеріально-технічними засобами) [17]

6.1.5. вимоги до спроможностей (оперативних бойових, спеціальних)

Перелік умов (військових, фізичних, технічних тощо), критеріїв та показників виконання завдань, що містяться в ситуаціях за сценаріями та в керівних документах [15]

6.1.6. військовий стандарт

Стандарт, прийнятий органом військової стандартизації, що встановлює для загального і неодноразового використання правила та настанови щодо діяльності у сфері оборони і спрямований на досягнення оптимального ступеня упорядкування у зазначеній сфері. До військових стандартів також належать стандарти НАТО та стандарти у сфері оборони держави - члена НАТО [2]

6.1.7. внутрішні води України

Морські води, розташовані в бік берега від прямих вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіального моря України.

Примітка. Води портів України, обмежені лінією, яка проходить через постійні портові споруди, які найбільше виступають у бік моря.

Води заток, бухт, губ і лиманів, гаваней і рейдів, береги яких повністю належать Україні, до прямої лінії, проведеної від берега до берега в місці, де з боку моря вперше утворюється один або кілька проходів, якщо ширина кожного з них не перевищує 24 морських миль.

Води заток, бухт, губ і лиманів, морів і проток, що історично належать Україні.

Обмежена лінією державного кордону частина підземних водних б'єктів, а також вод річок, озер та інших водойм, береги яких належать Україні [4]

6.1.8. готовність

Завчасне забезпечення рівня готовності сил та засобів до виконання завдань за призначенням відповідно до умов бойової обстановки [12]

6.1.9. державний кордон України

Лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України - суші, вод, надр, повітряного простору [4]

6.1.10. Єдиний перелік (каталог) спроможностей Міноборони, Збройних Сил України та інших складових сил оборони

Документ, що містить перелік основних спроможностей (оперативних, бойових, спеціальних), опис їх характеристик та вимог до них [14,15]

6.1.11. живучість (*en:vitality*)

Якість або спроможності військових сил, що дозволяють їм уникати або протистояти загрозливим діям, або кондиціям навколишнього середовища, з одночасним збереженням здатності виконувати свої основні бойові завдання [24]

6.1.12. загроза застосування воєнної сили

Наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей [6]

6.1.13. захист (*en:protection*)

Забезпечення безпеки головних сил, яка передбачає ведення бойових дій для виграшу часу, з одночасним спостереженням та доповіддю інформації та недопущенню ведення противником наземного спостереження та ведення прямого вогню по головним силам. Підрозділи, що виконують бойове завдання із захисту, не можуть діяти незалежно, оскільки вони покладаються на вогонь та функціональну та багатофункціональну підтримку сил та засобів головних сил [20]

6.1.14. захист державного кордону України

Невід'ємна частина загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих їм повноважень шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів [4]

6.1.15. інформаційні спроможності (*en:information skills*)

Спроможності, що стосуються інформації є інструментами, технічними прийомами, або заходами, що застосовуються у інформаційному середовищі, які можуть використовуватись для створення ефектів та бажаних оперативних кондицій [23]

6.1.16. комплексний огляд сектору безпеки і оборони

Процедура оцінювання стану і готовності складових СБіО до виконання завдань за призначенням, за результатами якої розробляються та уточнюються концептуальні документи розвитку складових СБіО та визначаються заходи, спрямовані на досягнення ними необхідних спроможностей до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища [3]

6.1.17. оборонний огляд

Процедура оцінювання стану і готовності СО до виконання завдань з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення [3]

6.1.18. оборонно-промисловий комплекс України

Сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення СБ і СО, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [3]

6.1.19. оборона України

Система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [2]

6.1.20. обороноздатність держави

Здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації [2]

6.1.21. обстановка

Сукупність факторів та умов, у яких здійснюються підготовка та ведення операції (бою) [19]

6.1.22. огляд оборонно-промислового комплексу України

Процедура оцінювання стану і готовності ОПК стосовно задоволення потреби сектору безпеки і оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці [3]

6.1.23. огляд спроможностей

Процедура, яка здійснюється у рамках оборонного планування. До його проведення залучаються Міноборони, ЗС, у тому числі наукові установи та наукові підрозділи вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти ЗС, а також вітчизняні та іноземні експерти (за згодою) [16]

6.1.24. огляд спроможностей за їх функціональними групами

Процедура оцінювання функціональних груп спроможностей відповідно до їх базових компонентів з метою визначення їх відповідності вимогам, які висуваються з урахуванням ситуацій, за яких застосовуватимуться ЗС та інші ССО в майбутньому [14]

6.1.26. оперативні характеристики

Конкретні військові критерії, яким повинен відповідати той або інший вид техніки для того, щоб виконувалися відповідні експлуатаційні вимоги [19]

6.1.26. організація

Наявність організаційної структури відповідних сил і засобів, які створюють відповідну спроможність [15]

6.1.27. охорона державного кордону України

Невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні Державною прикордонною службою України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, а також ЗС України у повітряному та підводному просторі відповідно до наданих їм повноважень заходів з метою забезпечення недоторканності державного кордону України [4]

6.1.29. Рада національної безпеки і оборони України

Відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони України [5]

6.1.29. спільні оборонні спроможності

Це спроможності ЗС та інших ССО, які необхідні для спільного виконання завдань у складі СО (об'єднаних сил) [14, 16]

6.1.30. спроможності критичні

Ті, що є абсолютно важливими для досягнення необхідного результату (ефекту) відповідною структурою та потребують створення (розвитку) та утримання у пріоритетному порядку [15]

6.1.31. спроможності наявні

Ті, що є у розпорядженні відповідного командира (начальника) для виконання завдань, але можуть бути недостатніми для досягнення необхідного результату (ефекту) [15]

6.1.32. спроможності необхідні

Ті, що повинні бути в розпорядженні відповідного командира (начальника) у визначений час та місці, для виконання завдань у певних умовах середовища з необхідним результатом (ефектом) [15]

6.1.33. спроможності сил оборони

Здатність досягти необхідного результату під час виконання завдань з питань оборони у певних умовах відповідно до визначених сценаріїв дій та з використанням наявних ресурсів [12, 16]

6.1.34. спроможність (оперативна, бойова, спеціальна)

Це здатність органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій ЗС або сукупності сил і засобів СО виконувати певні завдання (забезпечувати реалізацію визначених військових цілей) за певних умов, ресурсного забезпечення та відповідно до встановлених стандартів [14]

6.1.35. стандарт НАТО

Стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору [2]

6.1.36. функціональна група спроможностей

Це сукупність спроможностей, поєднаних в ієрархічну структуру відповідно до їх функціонального призначення [14]

6.2. Оцінка безпекового середовища**6.2.1. безпека**

Постійна підтримка оперативного середовища з метою забезпечення необхідної свободи дій для досягнення цілей [12]

6.2.2. військова стандартизація

Діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування у сфері оборони [2]

6.2.3. воєнна безпека

Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз [3]

6.2.4. воєнна загроза

Вища форма прояву воєнної небезпеки, в умовах якої існує безпосередня ймовірність виникнення збройного конфлікту [19]

6.2.5. воєнний конфлікт

Форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт [3]

6.2.6. воєнна окупація

Тимчасове насильницьке захоплення ЗС однієї держави території іншої держави без отримання суверенних прав на неї [19]

6.2.7. воєнно-політичні відносини

Сукупність намірів і дій сторін (держав, коаліцій держав, міжнародних корпорацій, політичних партій, суспільних рухів), спрямованих на досягнення власних інтересів із застосуванням воєнних інструментів разом із усіма наявними іншими інструментами у політичній, воєнній, економічній та інших сферах життєдіяльності [12]

6.2.8. воєнно-політична обстановка

Стан воєнно-політичних відносин на певний момент (у певний період) [12]

6.2.9. воєнно-політична стабільність

Стійкий стан відносин у воєнно-політичній сфері між державами або коаліціями держав на регіональному і глобальному рівнях [19]

6.2.10. воєнний стан

Це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2, 9]

6.2.11. громадська безпека і порядок

Захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів та місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [3]

6.2.12. деблокування

Бойові дії, що ведуться з метою звільнення від блокування підрозділів (частин, з'єднань) або об'єкта тактичного значення. Деблокування досягається завданням удару противнику у напрямку району (об'єкта), який займає блокований підрозділ (частина, з'єднання), з метою відновлення стійкого зв'язку з головними силами або виходу з блокованого району [19]

6.2.13. демобілізація

комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а ЗС України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту - на організацію і штати мирного часу [7]

6.2.14. демонстраційні дії (*en: demonstration actions*)

Демонстрація сил в районі, що здійснюються для введення противника в оману. Демонстраційні дії є подібними до відволікаючих ударів, але не передбачають реального контакту з ворогом [23]

6.2.15. демонстрація сили

Дії ЗС будь-якої держави або групи держав з метою здійснення тиску на іншу державу (держави) і примушення її (їх) до дотримання норм міжнародного права, а також до політичних, економічних та інших дій [19]

6.2.16. державна безпека

Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [3]

6.2.17. загрози національній безпеці України

Явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [3]

6.2.18. збройна агресія

Застосування іншою державою або групою держав ЗС проти України.

Примітка. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому - сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому - восьмому цієї статті;

застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів [2]

6.2.19. збройний конфлікт

Збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [3]

6.2.20. імовірний сценарій виникнення та розвитку ситуації

Прогнозована в рамках можливого варіанта розвитку воєнно-політичної обстановки і конкретизована за місцем, часом та застосованими ресурсами сукупність дій, умов і обставин у сфері безпеки і оборони, які з певним ступенем імовірності передбачають виникнення загрози застосування воєнної сили проти України, можливість існування яких потребує адекватного та своєчасного реагування із застосуванням (залученням) СО [15]

6.2.21. кібербезпека

Захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [8]

6.2.22. кіберзахист

Сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх

наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем [8]

6.2.23. критично важливі об'єкти інфраструктури

Підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, діяльність яких безпосередньо пов'язана з технологічними процесами та/або наданням послуг, що мають велике значення для економіки та промисловості, функціонування суспільства та безпеки населення, виведення з ладу або порушення функціонування яких може справити негативний вплив на стан національної безпеки і оборони України, навколишнього природного середовища, заподіяти майнову шкоду та/або становити загрозу для життя і здоров'я людей [8]

6.2.24. міжнародний тероризм

Здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження [6]

6.2.25. надзвичайний стан

Це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [10]

6.2.26. національна безпека України

Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [3]

6.2.27. національні інтереси України

Життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [3]

6.2.28. невтручання

Один з основних принципів міжнародного права, що полягає в недопущенні прямого або непрямого втручання у внутрішні справи інших держав [19]

6.2.29. недружній акт

Дії однієї держави проти іншої держави (її юридичних або фізичних осіб), які необов'язково мають протиправний характер, але є по суті конфліктно конфронтаційними [19]

6.2.30. нейтральна зона

Географічний район, в якому за міжнародною угодою або рішенням держави, якій він належить, забороняється розміщення військових об'єктів, підготовка і ведення воєнних дій. Різновидом нейтральної зони є демілітаризована зона [19]

6.2.31. оперативне середовище (*en:operating environment*)

Сукупність умов, обставин та факторів, що впливають на застосування спроможностей та стосуються рішень командира [22]

6.2.32. особливий період

Період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [2]

6.2.33. оцінка стану та перспектив розвитку безпекового середовища

а) опис безпекового середовища (глобальні, регіональні та національні аспекти) у контексті воєнної безпеки;

б) оцінка стану та перспектив розвитку воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки;

в) оцінка поточної воєнно-політичної обстановки, реальних і потенційних викликів та загроз у воєнній сфері на середньо- та довгострокову перспективу;

г) розроблення ймовірних сценаріїв виникнення та розвитку ситуацій воєнного характеру на середньо- та довгострокову перспективу;

д) опрацювання ймовірних сценаріїв застосування сил оборони до виконання завдань з оборони держави з розподілом відповідальності між їх складовими [14]

6.2.34. режим у районі проведення антитерористичної операції

Особливий порядок, який може вводиться в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій [6]

6.2.35. сектор безпеки і оборони України

Система органів державної влади, ЗС України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, ОПК України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [3]

6.2.36. ситуація за сценарієм

Один із варіантів ймовірного виникнення і розвитку кризової ситуації, що потребує застосування (залучення) сил та засобів СБіО України [15]

6.2.37. терористичний акт

Злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України [6]

6.2.38. терористична діяльність

Діяльність, яка охоплює:

- а) планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
- б) підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- в) організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- г) вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
- д) пропаганду і поширення ідеології тероризму;
- е) фінансування та інше сприяння тероризму [6]

6.2.39. терористична група

Група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів [6]

6.2.40. терористична організація

Стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації [6]

6.2.41. тероризм

Суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [6]

6.2.42. технологічний тероризм

Злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру [6]

6.2.43. умови

Змінні складові безпекової ситуації, включаючи сценарії реалізації кризових ситуацій, що впливають на хід і ефективність виконання завдань [15]

6.2.44. управління інформацією (en: information management)

Мистецтво використання процедур та інформаційних систем для збирання, зберігання, висвітлення, поширення та захисту даних, інформації та продуктів аналізу даних [25]

6.2.45. управління повітряним простором (en: airspace management)

Діяльність командуючих, командирів, штабів і інших органів управління з підтримки постійної бойової готовності військ (сил), підготовки операцій [20]

6.3. Планування сил

6.3.1. антитерористична операція

Комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [6]

6.3.2. баланс сил

Кількісна та якісна рівновага стратегічних і звичайних ЗС та озброєнь сторін [19]

6.3.3. боротьба з тероризмом

Діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності [6]

6.3.4. взаємодія

Узгоджені спільні дії підрозділів, частин, з'єднань і об'єднань видів ЗС, родів військ (сил), елементів бойового порядку (оперативної побудови) і різних видів озброєння за завданням (об'єктами), напрямками, рубежами (районами), часом та засобами виконання поставлених завдань в інтересах досягнення цілей [19]

6.3.5. військове командування

ГШ ЗС України, Об'єднаний оперативний штаб ЗС України, командування видів ЗС України, командування Сил спеціальних операцій ЗС України, командування Десантно-штурмових військ ЗС України, управління оперативних командувань, командування з'єднань, військових частин ЗС України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань [2]

6.3.6. гнучкість

Здатність оперативно змінювати склад сил та засобів, форми і способи їх бойового застосування відповідно до змін обстановки без втрати бойових спроможностей [12]

6.3.7. ефект

Ступінь впливу створених (досягнутих) спроможностей (властивостей) на здатність структурної одиниці СО, яка є носієм спроможностей, виконати поставлені завдання [15]

6.3.8. зональна розвідка (*en:zone intelligence*)

Форма розвідки, яка включає прикладання зусиль для отримання детальної інформації про всі маршрути, перешкоди, місцевість та сили противника в районі, який встановлюється розмежувальними лініями [20]

6.3.9. комплекс сил та засобів

Сукупність об'єктів інфраструктури, що спільно з військами дають можливість командувачу об'єднаних сил НАТО створювати необхідний військовий потенціал [19]

6.3.10. концентрація зусиль

Вирішальне синхронізоване застосування об'єднаних сил та засобів для досягнення головної мети бойових дій [12]

6.3.11. методологія планування (*en: planning methodology*)

Методологія використання критичного та креативного мислення для розуміння, чіткого уявлення та опису проблем та підходів у їх вирішенні [21]

6.3.12. мобілізаційна підготовка

Комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, ЗС України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державної спеціальної служби транспорту, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період [7]

6.3.13. неурядова організація

Некомерційна організація з питань надання гуманітарної допомоги, яка працює на місцевому, національному або міжнародному рівнях. Відрізняється від урядової організації відсутністю передбачених законом зв'язків з національним урядом [19]

6.3.14. органи військового управління

Міноборони, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, ГШ ЗС України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у ЗС України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також військові комісаріати, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації [2]

6.3.15. переміщення військ (*en: movement of troops*)

Рух військ від одного місця до іншого будь-яким доступним способом [20]

6.3.16. персонал

Наявність кваліфікованого та мотивованого особового складу [15]

6.3.17. підготовка військ (сил)

Система підготовки відповідних військ (сил) і засобів, що створюють певну спроможність, індивідуальна та колективна підготовка особового складу, підготовка штабів та військових формувань [15]

6.3.18. планування сил на основі спроможності

- а) визначення вимог до спроможностей СО;
- б) уточнення необхідних спільних оборонних спроможностей СО за імовірними сценаріями їх застосування, розвиток яких потребує планування на середньо- та довгострокову перспективу і формування їх переліку;
- в) визначення недостатніх спроможностей, які підлягають створенню, а також існуючих спроможностей, які необхідно розвивати;
- г) визначення надлишкових спроможностей, від яких необхідно позбавитись з метою вивільнення ресурсів [14]

6.3.19. порядок підпорядкування

Порядок передачі повноважень осіб керівного складу від вищестоящого до підлеглого, за допомогою якого здійснюється управління військами [19]

6.3.20. противник (*en: enemy*)

Та частина, що підтверджується як потенційно загрозна дружині силам та проти якої може передбачатись застосування сили [22]

6.3.21. психологічна боротьба

Комплекс заходів, спрямованих на зміну поведінки та емоційних установок певних груп людей і окремих осіб з тих чи інших питань у бажаному напрямку [19]

6.3.22. район операції (*en: area of operation*)

Оперативний район, призначений командиром об'єднаних сил для сухопутних та морських сил, який має бути достатньо великим для виконання своїх призначених бойових завдань та захисту своїх сил [22]

6.3.23. район проведення антитерористичної операції

Визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція [6]

6.3.24. розвідка (*en: inform*)

Категорія спроможності, що охоплює спроможності з ведення розвідки, спостереження та цілеспрямовання на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях [15]

6.3.25. розвідувальні органи України

Державні органи або структурні підрозділи у їх складі, уповноважені законом здійснювати розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз [3]

6.3.26. розгортання та мобільність військ (*en: project*)

Категорія, що охоплює спроможності засобів доставки, підготовки військ (сил) до висування/перекидання у райони призначення та організації базування з урахуванням визначених термінів готовності [15]

6.3.27. смуга оборони

Смуга місцевості, яка призначена для оборони (або, що обороняється) об'єднанням або з'єднанням з метою завдання ураження противнику, відбиття його наступу та утримання важливих рубежів і районів місцевості [19]

6.3.28. спеціальна розвідка (*en: special intelligence*)

Заходи розвідки та спостереження, що виконуються як спеціальна операція у загрозливому, суперечливому, або політично чутливому середовищі для збору або підтвердження інформації, яка має оперативну або стратегічну значущість, з використанням військових спроможностей, які, як правило, не знаходяться у розпорядженні традиційних військ [22]

6.3.29. спеціальна операція

Сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом спеціальних дій підрозділів Сил спеціальних операцій ЗС України, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей, які проводяться за єдиним задумом самостійно або у взаємодії з військовими частинами, іншими підрозділами ЗС України, інших військових формувань, правоохоронних органів України та інших ССО для виконання завдань [2]

6.3.30. співпраця

Докладання об'єднаних координованих зусиль сил та засобів з метою максимально повного використання їх спроможностей [12]

6.3.31. стратегічна взаємодія

Узгоджені спільні дії великих угруповань ЗС, що ведуть операції на одному або декількох театрах воєнних дій (стратегічних напрямках) для досягнення мети стратегічної операції або війни в цілому [19]

6.3.32. стратегічна зона

Частина території регіону з прилеглими акваторіями і повітряним простором, у межах якої знаходяться важливі економічні, військові й адміністративні центри, які мають стратегічне значення, а під час війни (збройного конфлікту) можуть розташовуватися і проводитись військові дії оперативними (стратегічними) угрупованнями ЗС [19]

6.3.33. стратегічний напрямок

Частина ТВД, у межах якої розташовуються і розгортаються, а під час війни проводять операції об'єднання видів ЗС країн, які воюють [19]

6.3.34. сумісність військ (сил)

Доктринальна, оперативна та технічна сумісність військ (сил) і засобів для спільних дій у складі СО, а також багатонаціональних формувань [15]

6.3.35. формування сил

Процес, що здійснюється після передачі повноважень, за допомогою якого виділяють війська в розпорядження СО відповідно до встановлених процедур і на основі визначених потреб [19]

6.4. Планування ресурсів**6.4.1. мобілізація**

Комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а ЗС України, інших військових формувань, оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано [7]

6.4.2. мобілізаційна готовність військової організаційної структури

Стан військової організаційної структури, що визначає її здатність у визначені терміни здійснити перехід на організаційно-штатну структуру воєнного часу [17]

6.4.3. підвищення обороноздатності держави

Забезпечення готовності держави, її економіки і суспільства до оборони та відбиття зовнішньої агресії у будь-яких формах і проявах (зокрема у формі гібридної війни), підвищення рівня обороноздатності держави є ключовим пріоритетом політики національної безпеки [11]

6.4.4. планування ресурсів

- а) прогнозування вартісних показників необхідних спроможностей, ресурсів та видатків на потреби оборони держави;
- б) визначення потреби для створення необхідних спроможностей;
- в) оцінювання ресурсів, які необхідні для забезпечення утримання наявних спроможностей;
- г) формування переліку мінімально-необхідних спроможностей для максимального збалансування їх вартості з фінансово-економічними можливостями держави;
- д) визначення потреби в додаткових фінансових ресурсах для забезпечення розвитку критичних спроможностей, зокрема за рахунок залучення міжнародної технічної допомоги;
- е) визначення альтернативних варіантів досягнення необхідних спроможностей СО [14]

6.4.5. постійність

Створення та застосування сил і засобів, здатних забезпечити безперервний вплив на противника, позбавлення його свободи маневру і можливості відновлення сил [12]

6.4.6. ресурсне забезпечення

Забезпеченість необхідним озброєнням і військовою технікою, обладнанням, запасами матеріально-технічних засобів та витратних матеріалів, а також фінансовими ресурсами [15]

6.4.7. системи електронних комунікацій

Системи передавання, комутації або маршрутизації, обладнання та інші ресурси (включаючи пасивні мережеві елементи, які дають змогу передавати сигнали за допомогою провідних, радіо-, оптичних або інших електромагнітних засобів, мережі мобільного, супутникового зв'язку, електричні кабельні мережі в частині, в якій вони використовуються для цілей передачі сигналів), що забезпечують електронні комунікації (передачу електронних інформаційних ресурсів), у тому числі засоби і пристрої зв'язку, комп'ютери, інша комп'ютерна техніка, інформаційно-телекомунікаційні системи, які мають доступ до мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [8]

6.4.8. стратегічні комунікації

Скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [12]

6.4.9. управління ресурсами (*en: corporate management & support*)

Категорія спроможності, що охоплює інституційні її складові з нормативно-правового забезпечення, здійснення аудиту, інспектування та всеохоплюючого оцінювання (оглядів), розроблення стратегій, планування розвитку спроможностей, організація закупівель, програмного менеджменту та ресурсного забезпечення, бюджетне планування та облік [15]

6.4.10. утилізація озброєння та військової техніки

Комплекс організаційно-технічних, економічних, технологічних і екологічних заходів, що забезпечують переробку військової техніки або надання їй інших функцій з метою використання як цивільну техніку [19]

6.5. Оцінка ризиків**6.5.1. воєнно-політичний виклик**

Наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, що спрямовані на досягнення власних цілей без урахування інтересів іншої сторони, з усвідомленням можливості заподіяння шкоди таким інтересам [12]

6.5.2. воєнно-політична нестабільність

Нестабільна, конфліктна форма воєнно-політичних відносин, обумовлена наявними міждержавними протиріччями [19]

6.5.3. кібератака

Спрямовані (навмисні) дії в кіберпросторі, які здійснюються за допомогою засобів електронних комунікацій (включаючи інформаційно-комунікаційні технології, програмні, програмно-апаратні засоби, інші технічні та технологічні засоби і обладнання) та спрямовані на досягнення однієї або сукупності таких цілей: порушення конфіденційності, цілісності, доступності електронних інформаційних ресурсів, що обробляються (передаються, зберігаються) в комунікаційних та/або технологічних системах, отримання несанкціонованого доступу до таких ресурсів; порушення безпеки, сталого, надійного та штатного режиму функціонування комунікаційних та/або технологічних систем; використання комунікаційної системи, її ресурсів та засобів електронних комунікацій для здійснення кібератак на інші об'єкти кіберзахисту [8]

6.5.4. кіберзагроза

Наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у кіберпросторі, справляють негативний вплив на стан кібербезпеки держави, кібербезпеку та кіберзахист її об'єктів [8]

6.5.5. мобілізаційні потужності

Виробничі потужності підприємств, установ і організацій, які створюються в мирний час для виробництва продукції і задоволення інших потреб держави в особливий період. Мобілізаційні потужності не підлягають приватизації, у тому числі в разі ліквідації підприємств, установ, організацій. Рішення щодо передачі мобілізаційних потужностей іншим підприємствам, установам і організаціям приймаються органами виконавчої влади, іншими державними органами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [7]

6.5.6. ризик

Імовірна подія, чи їх низка, яка/які у разі виникнення можуть вплинути на досягнення цілі [15]

6.6. Формування перспективної моделі та структури сил

6.6.1. безпосереднє військове керівництво

Діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку ЗС України, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ їх застосування, а також управління ними [1, 3]

6.6.2. військово-політичне керівництво Збройних Сил України

Діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у ЗС України, політичних та стратегічних цілей у сфері оборони, принципів і напрямів розвитку ЗС України [1]

6.6.3. військове формування

Створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [2]

6.6.4. Генеральний штаб Збройних Сил України

Головний орган військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування ЗС України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та КМУ [3]

6.6.5. Збройні Сили України

Це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1, 3]

6.6.6. кіберзлочинність

Сукупність кіберзлочинів [8]

6.6.7. Міністерство оборони України

Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державної політики з питань національної безпеки у военній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [3]

6.6.8. оперативне підпорядкування

Тимчасове підпорядкування об'єднань, з'єднань (частин) на період виконання ними окремих бойових завдань головнокомандувачу, командувачу (командиру), на якого покладено підготовку та проведення операції. Оперативне підпорядкування може здійснюватися як до початку, так і в ході операції [19]

6.6.9. орган військової стандартизації

Орган військового управління, до функцій якого віднесено розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів [2]

6.6.10. перспективна модель Збройних Сил та інших складових сил оборони

Інтегрована сукупність кількісних і якісних показників (параметрів), які в цілому забезпечують спроможності (оперативні, бойові, спеціальні), готовність і здатність ЗС та іССО до виконання завдань за призначенням відповідно до імовірних сценаріїв виникнення та розвитку ситуацій [14]

6.6.11. планування розвитку збройних сил

Процес приведення військових вимог НАТО у відповідність до економічних і фінансових ресурсів країни [19]

6.6.12. сили безпеки

Правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України [2]

6.6.13. сили оборони

ЗС України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [2, 3]

6.6.14. територіальна оборона України

Система загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період із завданнями:

- а) охорони та захисту державного кордону;
- б) забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил);
- в) охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій;
- г) боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями;
- д) підтримання правового режиму воєнного стану [2]

6.7. Підготовка стратегічних та інших концептуальних документів

6.7.1. впровадження оборонного планування на основі спроможностей

Діяльність, що сприятиме досягненню цілей оборонної реформи та виконанню завдань з оборони держави, а також забезпечить активну участь у реалізації Спільної безпекової і оборонної політики Європейського Союзу та співробітництво з НАТО з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття повноправного членства в НАТО [15]

6.7.2. демократичний цивільний контроль

Комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України [3]

6.7.3. кібероборона

Сукупність політичних, економічних, соціальних, військових, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів, які здійснюються в кіберпросторі та спрямовані на забезпечення захисту суверенітету та обороноздатності держави, запобігання виникненню збройного конфлікту та відсіч збройній агресії [8]

6.7.4. мобілізаційний план

Сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення заходів щодо мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, системи забезпечення життєдіяльності населення на функціонування в умовах особливого періоду [7]

6.7.5. оборонне планування

Складова частина системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави шляхом визначення пріоритетів і напрямів розвитку СО, їх спроможностей, озброєння та військової техніки, інфраструктури, підготовки військ (сил), а також розроблення відповідних концепцій, програм і планів з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та фінансово-економічних можливостей держави [3]

6.7.6. оборонне планування на основі спроможностей

Створення, розвиток та підтримання оптимального складу необхідних спроможностей в межах наявних ресурсів [15]

6.7.7. основні показники мобілізаційного плану

розрахункові потреби держави на особливий період, сформовані в натуральному і вартісному обчисленні, для задоволення потреб ЗС України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення [7]

6.7.8. підрозділ збройних сил іншої держави

Військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні ЗС в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України [2]

6.7.9. План оборони України

Складова частина оборонного планування, що містить сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних,

правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [2]

6.7.10. планування у сфері національної безпеки

Функція державного управління з визначення пріоритетів, завдань і заходів із забезпечення національної безпеки України, збалансованого розвитку складових СБіО України на основі оцінки безпекової обстановки та з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави [3]

6.7.11. Стратегія воєнної безпеки України

Документ, у якому викладається система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів [3]

6.7.12. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України

Документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз [3]

6.7.13. Стратегія кібербезпеки України

Документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави [3]

6.7.14. Стратегія національної безпеки України

Документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки [3]

6.7.15. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України

Документ, що розробляється за результатами огляду ОПК України та визначає пріоритетні напрями державної військово-промислової політики, цілі реформи ОПК України та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів [3]

6.7.16. стратегічна оборонна директива з питань реалізації державної політики у сфері оборони у Збройних Сил України та інших складових сил оборони

Документ, що розробляється за результатами оборонного огляду або огляду спроможностей з метою визначення (уточнення) пріоритетів і напрямів розвитку СО, конкретизації завдань та вихідних даних, визначених документами довгострокового оборонного планування, а також актами Президента України та КМ України [15]

6.7.16. Стратегічний оборонний бюлетень України

Документ оборонного планування, що розробляється за результатами оборонного огляду та визначає основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів [3]

6.7.18. шляхи нарощування спроможностей

Удосконалення доктрин, основ застосування, структур органів військового управління та військових частин, впровадження нових форм і методів ведення операцій і бойових дій, покращення системи відбору, навчання, підготовки та мотивації персоналу тощо [15]

АБЕТКОВИЙ ПОКАЖЧИК

агресія збройна	6.2.18.
акт недружній	6.2.29.
акт терористичний	6.2.37.
баланс сил	6.3.2.
безпека	6.2.1.
безпека воєнна	6.2.3.
безпека державна	6.2.16.
безпека України національна	6.2.26.
боездатність	6.1.3.
боротьба з тероризмом	6.3.3.
боротьба психологічна	6.3.21.
відносини воєнно-політичні	6.2.7.
військове керівництво безпосереднє	6.6.1.
виклик воєнно-політичний	6.5.1.
вимоги до спроможностей (оперативних бойових, спеціальних)	6.1.5.
взаємодія	6.3.4.
взаємодія стратегічна	6.3.31.
води України внутрішні	6.1.7.
впровадження оборонного планування на основі спроможностей	6.7.1.
Генеральний штаб Збройних Сил України	6.6.4.
гнучкість	6.3.6.
готовність	6.1.8.
готовність бойова	6.1.4.
готовність військової організаційної структури мобілізаційна	6.4.2.
група терористична	6.2.39.
група спроможностей функціональна	6.1.36.
деблокування	6.2.12.
демобілізація	6.2.13.
демонстрація сили	6.2.15.
дії демонстраційні (<i>en:demonstration actions</i>)	6.2.14.
діяльність терористична	6.2.38.
ефект	6.3.7.
живучість (<i>en:vitality</i>)	6.1.11.
забезпечення ресурсне	6.4.6.
загроза воєнна	6.2.4.
загроза застосування воєнної сили	6.1.12.
загрози національній безпеці України	6.2.17.
захист (<i>en:protection</i>)	6.1.13.
захист державного кордону України	6.1.14.

Збройні Сили України	6.6.5.
зона нейтральна	6.2.30.
зона стратегічна	6.3.32.
інтереси України національні	6.2.27.
керівництво Збройними Силами України адміністративне	6.1.1.
керівництво Збройних Сил України військово-політичне	6.6.2.
кібератака	6.5.3.
кібербезпека	6.2.21.
кіберзагроза	6.5.4.
кіберзахист	6.2.22.
кіберзлочинність	6.6.6.
кібероборона	6.7.3.
командування військово	6.3.5.
комплекс України оборонно-промисловий	6.1.18.
комунікації стратегічні	6.4.8.
комплекс сил та засобів	6.3.9.
компоненти (складові) спроможностей базові	6.1.2.
контроль цивільний демократичний	6.7.2.
конфлікт воєнний	6.2.5.
конфлікт збройний	6.2.19.
концентрація зусиль	6.3.10.
кордон України державний	6.1.9.
методологія планування (en: planning methodology)	6.3.11.
Міністерство оборони України	6.6.7.
мобілізація	6.4.1.
мобільність військ та розгортання (en: project)	6.3.26.
модель ЗС та ІССО перспективна	6.6.10.
напрямок стратегічний	6.3.33.
невтручання	6.2.28.
нестабільність воєнно-політична	6.5.2.
об'єкти інфраструктури критично важливі	6.2.23.
оборона України	6.1.20.
оборонна директива з питань реалізації державної політики у сфері оборони у Збройних Сил України та інших складових сил оборони стратегічна	6.7.16.
оборона України територіальна	6.6.14.
обороздатність держави	6.1.20.
обстановка	6.1.21.
обстановка воєнно-політична	6.2.8.
огляд оборонно-промислового комплексу України	6.1.22.
огляд сектору безпеки і оборони комплексний	6.1.16.
огляд оборонний	6.1.17.

огляд спроможностей	6.1.23.
огляд спроможностей за їх функціональними групами	6.1.24.
окупація воєнна	6.2.6.
орган військової стандартизації	6.6.9.
органи військового управління	6.3.14.
організація	6.1.26.
організація неурядова	6.3.13.
організація терористична	6.2.40.
органи України розвідувальні	6.3.25.
(оперативна, бойова, спеціальна) спроможність	6.1.34.
операція антитерористична	6.3.1.
операція спеціальна	6.3.29.
охорона державного кордону України	6.1.27.
оцінка стану та перспектив розвитку безпекового середовища	6.2.33.
період особливий	6.2.32.
Перелік (каталог) спроможностей Міноборони, Збройних Сил України та інших складових сил оборони єдиний	6.1.10.
переміщення військ (<i>en: movement of troops</i>)	6.3.15.
персонал	6.3.16.
підвищення обороноздатності держави	6.4.3.
підготовка військ (сил)	6.3.17.
підготовка мобілізаційна	6.3.12.
підпорядкування оперативне	6.6.8.
підрозділ збройних сил іншої держави	6.7.8.
план мобілізаційний	6.7.4.
План оборони України	6.7.9.
планування оборонне	6.7.5.
планування на основі спроможностей оборонне	6.7.6.
планування ресурсів	6.4.4.
планування розвитку збройних сил	6.6.11.
планування сил на основі спроможності	6.3.18.
планування у сфері національної безпеки	6.7.10.
показники мобілізаційного плану основні	6.7.7.
постійність	6.4.5.
потужності мобілізаційні	6.5.5.
порядок і безпека громадська	6.2.11.
порядок підпорядкування	6.3.19.
противник (<i>en: enemy</i>)	6.3.20.
Рада національної безпеки і оборони України	6.1.28.
режим у районі проведення антитерористичної операції	6.2.34.
ризик	6.5.6.
розвідка зональна (<i>en: zone intelligence</i>)	6.3.8.
розвідка (<i>en: inform</i>)	6.3.24.

розвідка спеціальна (<i>en: special intelligence</i>)	6.3.28.
середовище оперативне (<i>en: operating environment</i>)	6.2.31.
сектор безпеки і оборони України	6.2.35.
сили безпеки	6.6.12.
сили оборони	6.6.13.
системи електронних комунікацій	6.4.7.
ситуація за сценарієм	6.2.36.
смуга оборони	6.3.27.
співпраця	6.3.30.
спроможності інформаційні (<i>en: information skills</i>)	6.1.15.
спроможності критичні	6.1.30.
спроможності наявні	6.1.31.
спроможності необхідні	6.1.32.
спроможності сил оборони	6.1.33.
спроможності оборонні спільні	6.1.29.
стабільність воєнно-політична	6.2.9.
стан воєнний	6.2.10.
стан надзвичайний	6.2.25.
стандартизація військова	6.2.2.
стандарт військовий	6.1.6.
стандарт НАТО	6.1.35.
Стратегія воєнної безпеки України	6.7.11.
Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України	6.7.12.
Стратегія кібербезпеки України	6.7.13.
Стратегія національної безпеки України	6.7.14.
Стратегічний оборонний бюлетень України	6.7.17.
Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України	6.7.15.
сумісність військ (сил)	6.3.34.
сценарій виникнення та розвитку ситуації імовірний	6.2.20.
тероризм	6.2.41.
тероризм міжнародний	6.2.24.
тероризм технологічний	6.2.42.
умови	6.2.43.
управління інформацією (<i>en: information management</i>)	6.2.44.
управління повітряним простором (<i>en: airspace management</i>)	6.2.45.
управління ресурсами (<i>en: corporate management & support</i>)	6.4.9.
утилізація озброєння та військової техніки	6.4.10.
формування військового	6.6.3.
формування сил	6.3.35.
характеристики оперативні	6.1.25.
шляхи нарощування спроможностей	6.7.18.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Закон України “Про Збройні Сили України” від 06.12.1991 № 1934-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 109.
2. Закон України “Про оборону України” від 06.12.1991 № 1932-ХІІ. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 9, ст. 106.
3. Закон України “Про національну безпеку України” від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст. 241.
4. Закон України “Про державний кордон України” від 04.11.1991 № 1778-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992, № 2, ст. 5.
5. Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 05.03.1998 № 183/98-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 35, ст. 237.
6. Закон України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 № 638-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 25, ст. 180.
7. Закон України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21.10.1993 № 3544-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст. 416.
8. Закон України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України” від 05.10.2017 № 2163-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2017, № 45, ст. 403.
9. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015, № 28, ст. 250.
10. Закон України “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16.03.2000 № 1550-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000, № 23, ст. 176.
11. Стратегія національної безпеки України: введено в дію Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015.
12. Воєнна доктрина України: затверджено Указом Президента України від 24.09.2015 № 555/2015.
13. Стратегічний оборонний бюлетень України: введено в дію Указом Президента України від 06.06.2016 № 240/2016.
14. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку проведення оборонного огляду Міністерством оборони” від 31.10.2018 № 941.
15. Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в МО України та ЗС України: затверджено МО України 12.06.2017.
16. Тимчасові рекомендації з проведення огляду спроможностей за функціональними групами спроможностей в МО України, ЗС України та інших складових сил оборони: затверджено МО України 18.10.2018.
17. Наказ МО України та ГШ ЗС України “Про затвердження Порядку оцінювання боєздатності, мобілізаційної готовності та визначення

спроможності виконувати завдання за призначенням у МО України та ЗС України” від 11.10.2019.

18. Інструкція про порядок розроблення (уточнення) стандартів та завдань з підготовки ЗС України: затверджено наказом ГШ ЗС України від 09.01.2019 № 14.

19. Словник основних термінів та скорочень, які використовуються в НАТО. Київ, 2004. С.290.

20. Army Doctrine Publication (ADRP) 3-90, Offense and Defense, 31 August 2012 (Армійська доктрина (ADRP) 3-90 “Напад та захист”, 31 серпня 2012). <https://www.giobalsecurity.org>.

21. Army Doctrine Publication (ADP) 5-0, the operations process, 31 July 2012 (Армійська доктрина (ADP) 5-0 “Планування операцій”, 31 липня 2012). <https://www.giobalsecurity.org>.

22. Joint Publication (JP) 3-0, Joint Operations, 17 January 2017 (Настанова комітету начальників штабів ЗС США (JP) 3-0 “Спільні операції”, 17 січня 2017). <https://www.giobalsecurity.org>.

23. Joint Publication (JP) 3-13-4, Military Deception, 26 January 2012 (Настанова комітету начальників штабів ЗС США (JP) 3-13-4 “Введення в оману”, 26 січня 2012). <https://www.giobalsecurity.org>.

24. Army Doctrine Publication ATP 3-37, Protection 31 July 2019 (Армійська доктрина ATP 3-37 “Захист”, 31 липня 2019). <https://www.giobalsecurity.org>.

25. Army Doctrine Publication ADP 6-0, Mission Command: Command and Control of Army Forces 31 July 2019 (Армійська доктрина ADP 6-0 “Місія командування: Командування та контроль”, 31 липня 2019). <https://www.giobalsecurity.org>.

Ключові слова: воєнна безпека, спеціальні операції, оборонне планування, оборонний огляд, спроможності, вимоги до спроможностей, громадська безпека і порядок, державна безпека, воєнний конфлікт, збройна агресія, комплексний огляд сектору безпеки і оборони, стратегія воєнної безпеки, демонстрація сили, стратегічний оборонний бюлетень.

Керівник розробки

Заступник начальника центру – начальник науково-дослідного управління проблем воєнної політики та воєнної стратегії Центру воєнно-стратегічних досліджень

полковник

В'ячеслав СЕМЕНЕНКО

Відповідальний виконавець:

Начальник науково-дослідного відділу проблем оборонного планування науково-дослідного управління проблем воєнної політики та воєнної стратегії Центру воєнно-стратегічних досліджень

полковник

Юрій МУДРАК